

Nr 6.

Av herr **Petersson** i Lidingö villastad, om ändring i 16 §
av lagen om allmän pensionsförsäkring.

Enligt 5 § i lagen om allmän pensionsförsäkring äro från erläggande av pensionsavgift befriade *dels* de, som äro till arbete varaktigt oförmögna (invalider) *dels* vissa personer, för vilkas pensionering är på annat sätt betryggande sörjt efter ty i andra och tredje styckena av nämnda paragraf sägs.

Pensionsavgifterna påföras vederbörande avgiftsbetalare i den ordning, som i 14 § nämnda lag närmare angives.

För debiteringen upprättas en särskild längd på det sätt, att mantalsskrivningsförrättaren, sedan mantalslängden för kommunen blivit i stadgad ordning justerad, uppgör förteckning över de i längden upptagna personer, som vid årets början uppnått 15 men icke 66 års ålder med fullständiga anteckningar om födelseår och dag, civilstånd m. m., som i § 14 första stycket omförmäles. Denna förteckning tillställs taxeringsnämndens ordförande. Därefter har taxeringsnämnden att för varje i förteckningen upptagen person bestämma, huruvida för året avgiftsplikt må åligga honom och vilka avgifter böra av honom erläggas, därom anteckning göres i förteckningen. Vid sitt beslut har taxeringsnämnden att taga hänsyn till upplysningar från vederbörande pensionsnämnd angående de personer, som äro berättigade till pension eller understöd samt till »de förhållanden, som enligt 5 § andra och tredje styckena medföra undantagande från avgiftsplikt», d. v. s. om i förteckningen uppförd person är ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen om civila tjänsteinnehavares rätt till pension eller lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning, eller är delägare i telegrafverkets eller folkskollärares pensionsinrättning eller i arméns eller flottans pensionsinrättning, eller är ordinarie innehavare

av prästerlig tjänst, eller är hustru till sålunda undantagen person, eller eljest är berättigad till pension på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst eller genom försäkring i pensionsinrättning eller livränteanstalt och genom Konungens på sådan grund meddelade förordnande undantagen från avgiftsplikt.

Den av taxeringsnämnden sålunda kompletterade förteckningen skall, där ej uppbörden av pensionsavgifterna skall verkställas i sammanhang med kronouppbörden, överlämnas till den kommunala uppbördsmyndigheten, som ombesörjer att avskrift av densamma hålles tillgänglig för allmänheten under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli å ställe, som genom kungörelse i kyrkan och tillika på annat lämpligt sätt tillkännagives. Härigenom skall envar, som vederbör, anses hava erhållit del av förteckningens innehåll.

Även i det fall att pensionsavgifterna skola uppbäras i sammanhang med kronouppbörden, skall förteckningen hållas för allmänheten tillgänglig, och meddelar i dylikt fall Konungen förordnande om sättet härför.

Påföringen av pensionsavgift — även grundavgiften — anses alltså såsom ett beskattningsärende och behandlas i samma ordning som ett sådant. Detta gäller även ifråga om det sätt, som anvisats för vinnande av ändring i en oriktig avgiftspåföring. Enligt 16 § pensionslagen skall nämligen ändring i taxeringsnämndens beslut angående påföring av pensionsavgift sökas genom besvär inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är stadgat, d. v. s. besvären skola anföras hos prövningsnämnden och ingivas till Konungens befallningshavande senast före klockan 12 på dagen i länen den 15 juli och i Stockholm den 31 augusti eller, om då är helgdag, nästföljande dag. Försummas detta har klaganden förlorat sin talan och besvären komma ej under prövning. Från denna ordning för klagan över påförd pensionsavgift göres undantag allenast för det fall att ändring sökes i beslut rörande fråga huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete (invaliditet) undantagas från pensionsavgift. I detta fall skola besvär anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd i länen före utgången av juli månad och i Stockholm före utgången av augusti månad.

Om alltså i förteckningen över dem, som hava att erlagga pensionsavgift, förekommer sådant fel, att person, som enligt 5 § skulle vara på annan grund än invaliditet från avgift befriad, det oaktat blivit såsom avgiftspliktig upptagen, så kan ändring häri vinnas allenast på det sätt, att besvär över påföringen anföras hos prövningsnämnden inom ovan angivna tid. Sker ej det, står påföringen fast och avgiften måste

inbetalas, även om den är orätt påförd. Sedan en gång pensionsförsäkringen blivit fullt genomförd torde en dylik extra inbetalning, utöver vad lagen strängt taget kräver, för avgiftsbetalaren vara av något värde, då den ju tillägges de avgifter, som han i regel förut må hava inbetalt och sålunda bidrager till att i någon mån öka den en gång till honom utfallande avgiftspensionen. Men annorlunda ställer sig saken under första tiden av lagens tillämpning, då en mängd personer finnas, som på grund av anställning i statens eller annan tjänst icke äro avgiftspliktiga och för vilka någon inbetalning förut icke skett. Om en sådan nödgas på grund av oriktig påföring inbetala en eller annan avgift, så följer därav allenast olägenhet. Den avgiftspension, som på grund av en dylik inbetalning en gång kan tillfalla honom, är såsom pension utan värde, och för pensionsstyrelsen måste det vara en tunga att under en lång följd av år bokföra och redovisa ett sådant belopp. Under alla omständigheter bör naturligtvis ingen tvingas att mot sin vilja göra inbetalning utöver vad lagen stadgar.

Erfarenheten giver vid handen, att fel av ovan antydd art ingalunda äro sällsynta i förteckningarna över dem, som hava att betala pensionsavgift. Till kammarrätten hava inkommit klagomål i pensionsmål till rätt avsevärt antal: under december 1914: 178; under 1915: 586; och under 1916: 418. I det ojämförligt största antalet av dessa mål grundas klagan därå, att den klagande påförts pensionsavgift, ehuru han enligt bestämmelserna i 5 § bort vara därifrån befriad. Och i flertalet fall äro dessa klagomål även sakligt befogade.

Detta sakförhållande är ganska förklarligt. Förteckningen uppgöres av mantalsskrivningsförrättaren, som därvid ej har annat underlag än mantalslängden och därtill hörande uppgifter. En uteglömd eller otydlig eller vilseledande uppgift angående en persons yrke kan lätt föranleda, att tjänsteställning eller annat förhållande, som bort föranleda befrielse från avgift, ej med erforderlig tydlighet framgår av förteckningen, och om taxeringsnämnden, då den sedermera genomgår förteckningen, icke på grund av rent personlig kännedom kan besluta om befrielse från avgift, blir sådan påförd.

Det korrektiv som författningen anvisar mot fel av nu antydd art — längdens framläggande för allmänheten i regel under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli — är uppenbarligen alldeles illusoriskt. Ty endast ett fåtal lära komma att begagna sig av det tillfälle till granskning som därigenom lämnas. Besväret med och understundom kostnaden för inställelse å granskningsstället, svårigheten att finna tid till ett dylikt besök, okunnighet om hela taxeringsförfarandet,

medvetandet om att lagligen vara befriad från avgiftsplikt och tron på att detta också skall av vederbörande iakttagas m. m. dylikt gör, att ett fel i längden sällan kommer till den därav berördes kännedom, innan han får sin debetsedel, då det är försent att klaga hos prövningsnämnden. Han besvärar sig då hos kammarrätten — det ojämförligt största antalet av ovan berörda mål är just av denna art — men då får han det besked, att som han ej klagat hos prövningsnämnden, hans talan ej kan provas. Slutet är att den orätt påförda avgiften måste betalas.

Kammarrätten ansåg sig till en början kunna tillgodose den materiella rätten i dessa mål genom att, i så stor omfattning som möjligt, anse och behandla dylika avgiftspåföringar såsom tillkomna av misstag och således underkasta dem saklig prövning, ehuru de ej varit överklagade hos prövningsnämnden, i analogi med vad som sker, då beskattning blivit av misstag på person eller genom misskrivning någon påförd. Men sedan ett dylikt mål fullföljts till regeringsrätten, meddelade regeringsrätten i slutet av år 1915 det besked, att som klaganden icke i föreskriven ordning anfört besvär över taxeringsnämndens beslut hos vederbörande prövningsnämnd, samt prövningsnämnden ej gjort ändring i sagda beslut, alltså och då de hos kammarrätten anförda besvären således icke bort av kammarrätten till prövning upptagas, funne regeringsrätten skäligt att med undanröjande av kammarrättens utslag fastställa beskattningsnämndernas beslut. (Regeringsrättens årsbok 1915 not. C. nr 180.) Därefter har den av kammarrätten anlitade utvägen att rätta till felaktigheter av ifrågavarande art måst övergivnas, och numera bliva flertalet av dessa mål förklarade deserta på den grund att talan ej förts hos prövningsnämnden. Av 441 under år 1916 avgjorda pensionsmål blevo 250 förklarade deserta, därför att klagan ej förts hos prövningsnämnden, 18 deserta på annan grund och endast 173 upptagna till saklig prövning.

Då i det ojämförligt största antalet av dessa deserta mål klaganden obestriddligen har materiellt rätt, måste själva processordningen betecknas såsom otillfredsställande. Den är det så mycket mer, som pensionslagens bestämmelser i denna del enligt min mening äro principiellt oriktiga. I 5 § av pensionslagen bestämmes vilka som äro befriade från avgiftsplikt. Frågan huruvida en viss person faller under dessa bestämmelser är icke en taxeringsfråga, likställd med den där det gäller att avgöra en persons inkomst och därav beroende skattskyldighet, utan en rättsfråga, där det gäller att avgöra, om han är att hänföra till någon av de i § upptagna kategorier eller icke. Även om man av lämplighetsskäl funnit nödigt att uppdraga detta avgörande i första hand åt

taxeringsnämnden, följer ingalunda härav att ifråga om ändringssökande i taxeringsnämndens beslut samma väg bör anvisas, som om frågan gällde vanlig beskattning. Beträffande en av de i 5 § angivna kategorierna — invalida personer — har lagen själv funnit nödigt anvisa annan väg för prövning av taxeringsnämndens beslut. Det är svårt att inse, varför ej samma väg för ändringssökande öppnats även ifråga om de övriga kategorierna.

Att nu påvisade missförhållande bör så snart som möjligt avhjälpas synes mig ligga i öppen dag. I sådant syfte kunna olika utvägar tänkas. Det kan ifrågasättas, om ej möjlighet bör öppnas att få en förelupen felaktighet av ifrågavarande art rättad utan allt slags besväröförfarande åtminstone för den, som obehörigen fått sig pensionsavgift påförd och vill vinna befrielse från densamma. Det skulle kunna stadgas, att om någon, som uppförts till erläggande av pensionsavgift, förmenar sig vara på grund av bestämmelserna i 5 § från avgiftsplikt undantagen, han då ägde anmäla förhållandet hos pensionsstyrelsen, som i händelse anspråket funnes befogat, skulle äga förordna om beloppets avkortning och om återbetalning av möjligen obehörigen erlagd avgift. Om åter kommun eller pensionsstyrelsens ombud förmenar, att någon blivit från pensionsavgift undantagen utan att förhållande som i 5 § omförmäles förelegat, så torde sådan part förfarande böra anvisas att besväröfvis fullfölja anspråket, men borde dylik talan föras hos pensionsstyrelsen.

Vill man icke medgiva en så utsträckt rätt, som nyss nämnts, att få felaktigheten rättad, kan man inskränka sig till allenast sådan ändring i lagens 16 §, att besvär över taxeringsnämnds beslut enligt 14 § må anföras hos pensionsstyrelsen icke allenast — såsom nu är stadgat — då fråga är, om någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, utan även då frågan gäller, huruvida någon skall från avgift undantagas på sådan grund, som i andra eller tredje stycket av samma § angives. Dock synes det därvid böra övervägas, huruvida icke den i § nu stadgade tid för anförande av besvär hos pensionsstyrelsen bör utsträckas och hålst bestämmas att, vad avgiftsbetalaren angår, löpa först från den dag, då debetsedel å pensionsavgiften varit honom tillgänglig.

För utformande i lagtext av det förslag till ändring, som må finnas mest lämpligt, torde vederbörande utskotts insiktsfulla medverkan få påräknas. Skulle det ovan sist antydda alternativet föredragas, torde målet kunna vinnas allenast genom utbytande i 16 § av orden »huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas» mot orden »huruvida någon skall på grund av bestämmelserna i 5 § undan-

tagas» jämte den ändrade bestämmelse angående tiden för besvär's anförande som må finnas lämplig.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer jag,

att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i 16 § av lagen om allmän pensionsförsäkring, att talan mot taxeringsnämnds beslut angående påförande av pensionsavgift skall, då fråga är om tillämpning av bestämmelserna i 5 § av samma lag, fullföljas hos pensionsstyrelsen, och att fatalietiden för anställande av sådan talan utsträcker.

Stockholm den 19 januari 1917.

Albert Petersson.

Lidingö villastad.